

De la guerre civile à un empire pacifié

Rome devait bientôt entrer en lutte avec un voisin trop puissant. En 338 avant J.-C., Carthage, ville située dans l'actuelle Tunisie, avait créé un grand empire colonial qui comprenait les régions côtières de l'Espagne, la Corse, la Sardaigne et la Sicile. Et le monde méditerranéen était trop petit pour contenir deux nations en voie d'expansion telles que l'étaient Rome et Carthage.

En 264 avant J.-C. éclata entre ces deux peuples une longue série de guerres, appelées « Guerres puniques », qui ne devaient prendre fin qu'en 146 avant J.-C. Durant ce laps de temps, on compta quarante-trois années de guerre réelle. Au cours d'une première guerre, les Romains s'emparent de la Sicile. La deuxième guerre voit les Carthaginois, commandés par leur grand Hannibal, traverser les Alpes à dos d'éléphants et menacer Rome. Mais Scipion l'Africain remporte de grandes victoires sur les forces carthaginoises en Espagne et au nord de l'Afrique. Au cours de la troisième, son fils adoptif, Scipion Émilien, s'empare de Carthage et la détruit de fond en comble.

Entre-temps, les troupes romaines étaient également victorieuses dans d'autres parties du monde. Quand les guerres puniques se terminèrent, Rome avait conquis la plus grande partie de l'Espagne, le sud de la Gaule (Narbonnaise), l'Italie du Nord, la Macédoine et la Grèce et une partie du Proche-Orient.

Cependant, à l'intérieur, les affaires allaient mal. Les conquêtes avaient amené à Rome une abondante main-d'œuvre d'esclaves, ce qui menaçait de porter atteinte au niveau de vie des artisans et des paysans romains. La Sicile et la Sardaigne exportaient du blé à bon marché, et

l'agriculture romaine en souffrait. Deux frères, Tiberius et Caius Gracchus, luttèrent courageusement pour obtenir de meilleures conditions de vie pour les paysans et pour donner à tous les peuples de l'Italie le droit de cité complet. Mais leurs efforts échouèrent et le malaise grandit jusqu'au moment où la guerre civile devint inévitable.

Beaucoup de Romains, dont les noms sont restés fameux, prirent une part décisive à ces luttes intestines. Sylla s'opposa à Marius; Pompée lutta contre Jules César; Marc Antoine combattit Octave. Rome n'était plus une simple cité, mais le centre d'un grand empire. Elle avait besoin d'un empereur.

En 31 avant J.-C., Octave défit Marc Antoine à la bataille d'Actium, et en 27, sous le nom d'Auguste, il devint empereur. Bien que le pouvoir fût fermement entre ses mains, il eut la sagesse de maintenir la plupart des vieilles institutions républicaines. À sa mort, en 14 après J.-C., son empire comprenait l'Italie, la France, l'Espagne et le Portugal, presque toute la bande côtière du nord de l'Afrique, l'Égypte, une grande partie de l'Asie mineure et de la péninsule des Balkans ainsi que les terres frontières du nord.

Sous le règne d'Auguste, les Romains s'appliquèrent à maintenir la paix au sein de l'empire qu'ils avaient édifié. La *Pax Romana* apporta d'immenses bienfaits au monde antique, jusqu'au moment où l'empire lui-même, trop étendu, affaibli par le luxe et la corruption, s'écroula et devint la proie des envahisseurs (476 après J.-C.).

En haut : une audience, un peu avant le règne d'Auguste.

En bas : carte de l'empire romain montrant Claude à proximité de l'Angleterre, Scipion l'Africain en Espagne, Jules César en Gaule, Auguste près du Rhin, Trajan près de la mer Noire et Antoine près de l'Égypte. Les villes sont : Londres (L); York (Y); Cologne (Cr); Rome (R); Carthage (C); Constantinople (C2); Alexandrie (A).

VAN DE BURGEROORLOG NAAR EEN VREDELIEVEND RIJK

Omstreeks 338 vóór Christus had Carthago een uitgestrekt koloniaal rijk opgebouwd, waartoe ook enige kuststreken van Spanje en de eilanden Corsica, Sardinië en Sicilië behoorden. Het gebied rondom de Middellandse Zee was nauwelijks groot genoeg om twee naar uitbreiding strevende volkeren, de Romeinen en de Carthagers, te herbergen.

De oorlog die in 264 vóór Christus tussen hen uitbrak, eindigde pas in 146 vóór Christus. Gedurende deze periode, de periode van de drie Punische Oorlogen, waren er 43 jaren van werkelijke strijd. Tijdens verschillende hiervan stonden de Carthagers, met Hannibal als hun grootste leider, letterlijk vóór de poorten van Rome. Maar tijdens de Tweede Punische Oorlog behaalde Scipio Africanus Major grote overwinningen op de legers van Carthago, zowel in Spanje als in Noord-Afrika. En tijdens de Derde Punische Oorlog belegerde zijn aangenomen zoon, Scipio Aemilianus, de vijandelijke stad Carthago, die hij met de grond gelijk maakte.

Tegelijkertijd zaten de Romeinse troepen in andere delen van de wereld niet stil, zodat ze bij het einde van de Punische Oorlogen het grootste gedeelte van Spanje, Gallië, Noord-Italië, Macedonië, Griekenland en delen van het Nabije Oosten hadden veroverd.

In Rome zelf echter ging niet alles naar wens. De vele slavenarbeiders, die als gevolg van de buitenlandse overwinningen het platteland rond Rome bevolkten, bedreigden de levensstandaard van de Romeinse landbouwarbeiders. De Romeinse landbouw leed ook onder de invoer van goedkoop graan uit Sicilië en Sardinië. Twee broers, Tiberius en Caius Gracchus, voerden een bittere strijd om voor de Romeinse landbouwers betere levensvoorwaarden te verkrijgen, om voor alle volkeren van Italië het volledige Romeinse burgerschap te verwerven. Maar hun pogingen hadden geen succes, waardoor de onrust steeg, totdat een burgeroorlog onvermijdelijk werd.

Zo is een groot deel van de Romeinse geschiedenis uit de eerste eeuw vóór Christus het verhaal van langdurige inwendige twisten, waarin vele Romeinen uit die tijd met nog steeds beroemde namen, een vooraanstaande rol speelden.

Sulla vocht verbitterd tegen Marius; Pompeius en Julius Cæsar waren vijanden; Marcus Antonius streed tegen Octavianus. De achtergrond van al deze verbetering werd gevormd door het feit, dat Rome niet meer een stad als andere was, maar het middelpunt van een groot rijk. Het had behoefte aan een sterke centrale regering, en aan een keizer.

Nadat Octavianus in 31 vóór Christus de troepen van Marcus Antonius tijdens de slag bij Actium had verslagen, werd hij in 27 vóór Christus onder de naam Augustus de eerste werkelijke Romeinse keizer, hoewel hij deze titel niet aanvaardde en ook niet gebruikte. Hij had de macht stevig in handen, maar behield wijselijk de meeste van de oude republikeinse instellingen. Bij het einde van zijn regering, in 14 na Christus, omvatte het Romeinse keizerrijk heel Frankrijk, België, een deel van Nederland, Spanje, Portugal en Italië, bijna de hele kuststrook van Noord-Afrika, Egypte, een groot gedeelte van het Balkanschiereiland en de belangrijkste stukken van Klein-Azië. Een poging om Duitsland te veroveren mislukte.

Tijdens de regering van Augustus hielden de Romeinen een nieuw ideaal voor ogen: ze wilden niet zozeer nieuw gebied veroveren, maar de vrede en de welvaart handhaven in het rijk, dat ze reeds hadden opgebouwd.

Het is juist, dat sommige latere keizers het rijk nog vergrooten: Claudius voegde er het grootste deel van Engeland, Thracië en Noordoost-Afrika aan toe; Trajanus, die van 98 tot 117 na Christus regeerde, zorgde voor de grootste uitbreiding door Dacië, een uitgestrekt gebied tussen de Donau en de Karpaten, in bezit te nemen. Niet alle keizers die Augustus opvolgden, waren in staat de vrede in het reusachtige rijk te handhaven. Maar de gedachte van de Pax Romana, de Romeinse Vrede, was groots en inspirerend. Gedurende vele eeuwen bezorgde deze gedachte een groot deel van de toen bekende wereld geweldige voordelen, tot het keizerrijk zelf, overbelast en verzwakt door weelde en corruptie, in 476 na Christus ineenstortte en een prooi van buitenlandse invallers werd.

Boven: Zitting van een Romeins gerechtshof, kort vóór de tijd van Augustus. **Onder:** Kaart van het Romeinse keizerrijk: Claudius is bij Engeland afgebeeld; Scipio Africanus in Spanje; Julius Cæsar in Gallië (Frankrijk); Augustus bij de Rijn; Trajanus in de buurt van de Zwarte Zee; Antonius bij Egypte. De steden zijn: Londen (L), York (Y), Keulen (Cl), Rome (R), Carthago (C), Constantinopel (C2) en Alexandrië (A).

Globerama

HISTOIRE DES CIVILISATIONS MENS EN WERELD, VROEGER EN NU

CASTERMAN

HET AVONTUUR VAN MENS EN WETENSCHAP

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

Le présent ouvrage est publié simultanément en
français (Casterman, Paris-Tournai)
allemand (International School, Cologne)
anglais (Odhams Press, Londres)
américain (International Graphic Society, New York)
danois (Munsgaard Scandinavisk Bogforlag)
finlandais (Munsgaard)
hollandais (Keurkoop, Rotterdam)
italien (Fratelli Fabbri, Milan)
portugais (Codex)
suédois (Munsgaard)

2e édition, 1964

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

ALLE RECHTEN VOORBEHOUDEN VOOR ALLE LANDEN

Art © 1959 by Esco, Anvers

Text © 1963 by Casterman, Paris

Tous droits de traduction et de reproduction réservés.